

Giacomo Leopardi, *Η Θεωρία της Ηδονής*, μετάφραση: Η.Π. Νικολούδης, Εκδόσεις PRINTA, 2001

Με την έκδοση της *Θεωρίας της Ηδονής* καλύπτεται ένα σημαντικό κενό στην ελληνική βιβλιογραφία που αφορά στο φιλοσοφικό έργο του Giacomo Leopardi (1798-1837), για τον οποίο, ούτως ή άλλως, λίγα πράγματα είναι γνωστά στη χώρα μας. Με τις περιφημες «Ωδές» του, ο Λεοπάρντι αναδείχθηκε σε κορυφαίο ποιητή και σημαντικότερο, μαζί με τον Alessandro Manzoni, εκπρόσωπο της Ιταλικής Λογοτεχνίας του 19ου αιώνα. Γεννημένος στο Ρεκανάτι, μια μικρή χωμόπολη κοντά στην Αγκόνα, γόνος αριστοκρατικής οικογένειας αλλά και φύσει ασθενικός, ο Λεοπάρντι θα επιδοθεί από νεαρότατη ηλικία στη μελέτη των αρχαίων ελλήνων και λατινών κλασικών και των φυσικών επιστημών της εποχής του. Αποτέλεσμα αυτής της δραστηριότητάς του υπήρξαν πολλές μεταφράσεις κειμένων αρχαίων συγγραφέων, μία Ιστορία της Αστρονομίας, κάποια ποιήματα και δύο τραγωδίες. Τα επόμενα χρόνια θα ξεκινήσει η κυρίως λογοτεχνική του παραγωγή, παράλληλα με την οποία, ωστόσο, θα διατυπώσει τις φιλοσοφικές του ιδέες και πάνω απ' όλα την περίφημη θεωρία του περί της ηδονής.

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η φύση είναι εκείνη που εμφύσησε στον άνθρωπο μία απεριόριστη ροπή προς την απόλαυση. Η ίδια η ύπαρξη γεννά την αγάπη για τον εαυτό της (την αγάπη για τη ζωή), η οποία με τη σειρά της οδηγεί στην αγάπη για την ηδονή. Αυτή η τελευταία έννοια περικλείει οτιδήποτε μπορεί να θεωρηθεί καλό για τον άνθρωπο. Ο τελευταίος βιώνει διαρκώς την

αντίθεση ανάμεσα στην απεριόριστη επιθυμία να γνωρίσει και να αγαπήσει (που πηγάζει από την ίδια τη φύση) και την περιορισμένη δυνατότητα που έχει να πετύχει αυτό. Κατά συνέπεια, κάθε ηδονή (ή απόλαυση) μπορεί να νοηθεί μόνο αρνητικά, ως παροδική καταπράνιση του πόνου, πηγή του οποίου είναι ακριβώς η αδυναμία επίτευξης απόλυτης ευτυχίας. Ο Leopardi, εκκινώντας από ένα μηχανοκρατικό υλισμό, υποστηρίζει ότι η φύση είναι η πηγή της ανθρώπινης ευτυχίας, ενώ η με οποιονδήποτε τρόπο αλλοίωσή της αποτελεί μία βέβαιη αιτία δυστυχίας. Προβαίνει στην εξίσου καταγγελία της επιστήμης (ως λογικής) και της θρησκείας, της πρώτης με την κατηγορία ότι με την αυστηρά δομημένη λογική της μέθοδο καταργεί την ποικιλομορφία που αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό της φύσης, και της δεύτερης που απλώς συντηρεί το πνευματικό σκότος μέσα στο οποίο κινείται η ανθρωπότητα. Εμφανίζεται απαισιόδοξος για την πορεία της ανθρωπότητας ενώ, σε κάθε περίπτωση, δεν παραδέχεται ότι αυτή τείνει σε κάποιο ανώτερο ιδανικό ή σκοπό. Τελικά, η ηθική φιλοσοφία του Λεοπάρντι έχει ως βάση της τη σχέση του ανθρώπου με τον υλικό κόσμο (τη φύση), μέρος του οποίου αποτελεί και ο ίδιος. Αυτή η σχέση, όμως, παρουσιάζεται ετεροβαρής, καθώς ο υλικός κόσμος είναι αυτός που, σε τελική ανάλυση, θα καθορίσει το χαρακτήρα της ανθρώπινης συμπεριφοράς, τα αρνητικά στοιχεία της οποίας ούτε η παιδεία ούτε οποιαδήποτε κοινωνική μεταρρύθμιση θα μπορέσουν ποτέ να εξαλεί-

ψουν. Έτσι η ίδια η φύση –πηγή ευτυχίας– είναι συγχρόνως η κυριότερη πηγή της ανθρώπινης δυστυχίας, μιας δυστυχίας παράγωγης της μερικότητας της ευτυχίας που δύναται να επιτευχθεί στη ζωή. Η μονόπλευρη αυτή αντίληψη για τον άνθρωπο, που υποβαθμίζει τον καθοριστικό ρόλο των κοινωνικών σχέσεων, είναι χαρακτηριστική της μηχανιστικής φιλοσοφίας που δέσποζε ακόμα στην εποχή του Λεοπάρντι. Η φιλοσοφία αυτή διαμορφώθηκε και υπό την επίδραση των φυσικών επιστημών και κάνει αισθητά τα όρια του αστικού-προδιαλεκτικού υλισμού.

Αυτή η φιλοσοφική πορεία, που αποδείχθηκε προδρομική της σκέψης του Σοπενάουερ και του Νίτσε, θα ολοκληρωθεί με τις λακωνικές 111 Σκέψεις (Pensieri) που συνέταξε ο Λεοπάρντι ως απόσταγμα της θεωρητικής του σύλληψης και οι οποίες εκδόθηκαν μετά το θάνατό του από το λογοτέχνη και επιστήθιο φίλο του Αντόνιο Ρανιέρι.

Η μετάφραση του έργου από τον Η.Π. Νικολούδη είναι εξαιρετική. Επίσης πολύ κατατοπιστική και ενδιαφέρονσα είναι η εισαγωγή που ο ίδιος προέταξε.

Γιώργος Ν. Νικητόπουλος

Χώρος και Χρόνος στον κινηματογράφο

Χρυσάνθης Σωτηροπούλου, *Κινούμενα Τοπία: Κινηματογραφικές αποτυπώσεις του ελληνικού χώρου*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001, σσ. 134

Το νέο βιβλίο της Χρυσάνθης Σωτηροπούλου, η οποία είναι γνωστή στον κινηματογραφικό κόσμο της χώρας μας από τις πολύμορφες δραστηριότητές της και, ιδιαίτερα, από το ερευνητικό συγγραφικό της έργο, αποτελεί προσφορά και καινοτομία σε δύο επίπεδα. Από τη μια πλευρά, αποτελεί έναν εκδοτικό άθλο με τις 73 εκπληκτικές εικόνες του. Από την άλλη πλευρά, συνιστά ένα σημαντικό βήμα στο πεδίο της προσέγγισης και της διερεύνησης του κινηματογράφου. Από το πρώτο ξεφύλλισμά του γίνεται φανερό η επιτυχία του βι-

βλίου να ικανοποιεί ένα μεγάλο φάσμα ενδιαφερόντων, από αυτό που συγκινεί τους συλλέκτες και τους dilettanti μέχρι εκείνο που εμπνέει το θεωρητικό προβληματισμό.

Όσοι ασχολούνται κατά κάποιο τρόπο με τον κινηματογράφο αναγνωρίζουν ότι πρόκειται για ένα φαινόμενο με μεγάλες δυνατότητες σε δύο βασικούς άξονες. Πρώτο, στο τι έργο μπορεί να δημιουργήσει και να επηρεάσει μ' αυτό σημαντικά τον ψυχισμό μας και, γενικά, την κοινωνική ζωή. Δεύτερο, στο πώς μπορούμε να φωτίσουμε τις διάφορες πλευρές του και να τον κατα-